

РЕЦЕНЗІЇ

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/33.215901>

Олена КОБЗАР,
orcid.org/0000-0002-5975-4312
доктор філологічних наук,
професор кафедри ділової іноземної мови
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
(Полтава, Україна) philolprnu@gmail.com

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ МАРИНИ ОЛЕКСІЇВНИ ЗУЄНКО «МІФ У ЛІТЕРАТУРІ АНГЛІЙСЬКОГО БАРОКО»¹

Продуктивною темою сучасних літературознавчих досліджень є вивчення міфологічних образів і мотивів у творах художньої літератури різних епох та націй, оскільки їх усвідомлення та інтерпретація дозволила митцям знаходити відповіді на одвічні питання людської екзистенції. Цього разу основна увага науковця присвячена англійській бароковій літературі XVII століття, видатні досягнення якої в царині лірики, епосу й драми визнаються чисельними літературними критиками, однак раніше не досліджувалися з точки зору міфопоетики. Літературознавці минулих століть писали про метафізичне спрямування текстів Дж. Донна, Дж. Мільтона, Е. Марвелла, Дж. Герберта та ін., акцентуючи їхні духовно-культурні новації та гносеологічні підходи до усвідомлення Святого Письма, однак не пов'язували їх із фундаментальними міфологічними структурами, споконвічними уявленнями, які поєднують у собі колективне та індивідуальне, загальнолюдське та етнічне. Рецензована монографія М. Зуєнко є першим ґрунтовним та всебічним вивченням естетики міфу в англійській бароковій літературі, що й доводить її безперечну наукову новизну та цінність.

Композиційна цілісність монографії ґрунтується на вивченні доробку вітчизняних та зарубіжних літературознавців щодо визначення специфіки міфопоетики художніх творів у цілому та літератури англійського бароко зокрема. Цьому присвячено перший розділ монографії «Міфопоетика як категорія літературознавства». Дослідниця розглядає міфопоетичну парадигму у світлі сучасного літературознавства, висвітлює рецепцію міфу в літературі англійського бароко. Провідним методом дослідження М. Зуєнко обирає

міфопоетичний аналіз художнього твору, що активно розвивається в сучасному літературознавстві, відкриваючи нові можливості інтерпретації тексту. Даний метод ґрунтується на традиціях міфокритики («ритуальна» Дж. Фрезера й «архетипна» К. Юнга) й уможливорює виявлення міфо-архетипного підтексту твору, сприяє вивченню способів художньої трансформації міфу, міфологічних образів і мотивів та їх функціонування у творчості письменників зазначеного періоду. Міфопоетичний метод екстраполює художній текст на біографію, філософсько-естетичні погляди та соціальні переконання автора, послуговуючись досягненнями психології, філософії, соціології. Здійснення такого аналізу обраних для дослідження художніх творів передбачає дослідження міфопоетичної системи твору, а саме способів імплементації міфоматеріалу на всіх художніх рівнях літературного твору.

Практична частина роботи ґрунтується на вивченні динаміки використання міфу в бароковій літературі у Великій Британії відповідно до періодів її розвитку, у кожному з яких М. Зуєнко вдається виокремити та простежити конкретні, притаманні лише йому, міфопоетичні доміанти (єлизаветинський період – використання міфопоетичної наративної стратегії звільнення, ініціаційної парадигми подорожі заради духовного збагачення, якобінський період – актуалізація теми духовного шукання, навернення людини до праведного життя, прощення, есхатологічних мотивів, августинський період – репрезентація пасхальних мотивів (життя-смерть-воскресіння), мотиву відродження та біблійного міфу з Нового Заповіту про спасіння людського роду сином Божим).

Надзвичайно продуктивною видається думка авторки монографії про те, що асиміляція міфів у літературу бароко відбулася насамперед через

¹ Зуєнко М.О. Міф у літературі англійського бароко : монографія. Київ : ФОП Лебедь, 2020. 396 с.

комбінацію літератури та релігійних уявлень, що дозволило письменникам бароко досягти подвійної мети – інтелектуально розважати й повчати, виявляючи гармонійне, цілісне, вічне в хаотичному довколишньому світі.

Дослідження ґрунтується на значному корпусі текстів, більшість яких не часто були об'єктом для наукових розвідок, деякі навіть уперше. Це віршовані, драматичні та прозові твори англійських письменників доби бароко, різноманіття яких дозволяє стверджувати як про мовний, жанровий та художній синкретизм дослідження М. Зуєнко, так і про його новизну, адже такий комплексний огляд міфу в англійській літературі подано вперше.

Прагнення до глибини та різноаспектності аналізу спонукає дослідницю присвятити кожен розділ роботи вивченню міфопоетичних особливостей творів окремого літературного жанру (другий – поезії, четвертий – драматургії, п'ятий – епічним творам), що, на нашу думку, є виправданим та вдалим рішенням, оскільки дає можливість створити різножанрову картину, як того вимагає монографічний формат роботи. Аналіз поетичних творів англійського бароко в третьому розділі зосереджено на спадку її видатного представника – Дж. Мільтона, який у поемах «Втрачений рай» і «Повернений рай» інтерпретував традиційні біблійні міфи про створення світу та людини, про хресний шлях Ісуса Христа, його духовний двобій із дияволом, смерть і воскресіння, про гріховність людства й спокутування гріхів, надаючи їм актуального соціального й морально-філософського змісту.

Найістотнішими науковими результатами п'ятого розділу дослідження «Специфіка ім-

лементации міфу в англійських епічних творах» є аналіз особливостей залучення міфоматеріалу до романів «високого» та «низового» бароко. Насамперед вражає широкий діапазон досліджуваного матеріалу: галантно-героїчний, політико-героїчний, крутійський та дидактико-алегоричний романи.

Висновки оприявлюють магістральні міфопоетичні нарративні стратегії письменників англійського бароко: творче переосмислення міфу про родючість, міфу про героя, міф про порятунок, міф про творення та ін. на різних художніх рівнях твору в системі інтертекстуальних, метатекстуальних, гіпертекстуальних й архітекстуальних зв'язків, створення індивідуального міфу або неоміфу (наприклад, поема Дж. Мільтона «Втрачений рай», роман Дж. Баньяна «Шлях прочанина», п'єса В. Шекспіра «Буря»). М. Зуєнко переконлива у своїх підсумкових твердженнях, які заслуговують схвалення, оскільки дають відповіді на питання щодо ролі та специфіки міфу в англійській літературі доби бароко, демонструючи на практиці методику міфопоетичного аналізу текстів та акцентуючи наукову вагомість проблеми.

На наш погляд, монографія М. Зуєнко є вагомим внеском у палітру сучасних досліджень проблеми міфопоетики, вирізняється послідовною розробкою теми, чіткістю висновків і свідчить про доволі високий рівень професійної підготовки автора, ґрунтовність методологічної бази. Упевнені, що актуальність обраної проблематики й авторська стратегія її наукової репрезентації гарантує корисність та цікавість рецензованої монографії не лише для літературознавців, а й для широкого кола читачів.